

Ten geleide

Inhoud

Dit boek is het derde boek over 'de draad'. 'De draad' is een metafoor voor de ontwikkeling van de hechting tussen een kind en zijn ouders. De complexe werkelijkheid wordt vereenvoudigd zodat ze beter begrijpbaar wordt. De eenvoudige beelden en woorden die de metafoor 'de draad' geeft, helpen om opvoedings- en begeleidingsproblemen beter te begrijpen en er anders mee te kunnen omgaan.

Ongeveer 10 jaar geleden verscheen het eerste artikel over 'de draad' in het tijdschrift Vibeg-Echo's. Ik begon er les en vorming rond te geven en casusbesprekingen rond te begeleiden. Wat later kreeg ik de gelegenheid om mijn draad te hangen aan het project SEN-SEO in Vlaanderen. Het boek 'De draad tussen cliënt en begeleider' werd gepubliceerd. Om ook ouders te bereiken en om er de nadruk op te leggen dat er tussen gewoon en buitengewoon geen fundamentele verschillen zijn, kwam er het boek 'De draad tussen ouder en kind'.

Van een metafoor werd 'de draad' een model en een methode om cliënten te bespreken en gepaste ingangen te zoeken. Dit boek is een uitschrijven van de methode. De bedoeling is geïnteresseerden in het werken met 'de draad' een handleiding en genoeg informatie mee te geven om in vorming of begeleiding aan de slag te gaan. Het is een praktijkboek, geworteld in de twee eerste boeken. De handleiding is een basis om het verbindende verhaal van de cliënt en zijn begeleider, ouder of leerkracht te helpen schrijven. Het wil helpen om een interpretatie voor het gedrag van een cliënt te vinden die hem recht aan doet. Orthopedagogen, psychologen en begeleiders kunnen het gebruiken in hun handelingsplanning, bij de bespreking van cliënten, in het zoeken naar antwoorden bij moeilijk gedrag en in vastlopende situaties. Ik hoop dat begeleiders dit boek lezen, verwerken en vertalen naar de cliënten met wie ze werken en naar de belangrijke mensen rond de cliënt.

Kaft

Het leven is als een borduurwerk waarbij er een voorzijde en een achterzijde is. De achterzijde is wel minder mooi maar leerzamer omdat het je in staat stelt te zien hoe de draden met elkaar verweven zijn.
(Irvin Yalom¹)

Naast Pims kettingkast cirkelen zijn pezige enkels, in sokken weggestoken. Ik zie nu pas dat hij ze binnenste buiten draagt. De afbeelding, een wirwar van doorgestoken draadjes, is hierdoor onherkenbaar.
(Lize Spit²)

Deze twee fragmenten, die ik bij toeval of misschien door het lot kort na mekaar las, geven aan waar het in dit boek om gaat. We zien gedrag bij cliënten en begeleiders. Achter dat gedrag zitten motieven, thema's en behoeften. Het is de achterkant van 'de draad' die we niet zien. Soms kan de draad zo verward zijn dat het lijkt of er geen begin en einde meer te vinden is. Wanneer 'de draad' tussen cliënt en begeleider vastloopt, ontwarren en ordenen we de draad. We kijken naar de achterkant van het borduurwerk dat elke draad is.

Titel

Voor de oudere lezer roept de titel van mijn boek misschien herkenning op. 'Ontwarring en ordening' verwijst naar Wim Ter Horst, een belangrijk Nederlands orthopedagoog in de tijd toen ik werd opgeleid, de jaren '80. Het is een stuk nostalgie en erkenning voor de inspiratie die hij mij gaf. Zijn boek met als titel 'Ontwarring en ordening' verscheen in 1973 en betrof de ervaring met meisjes in zeer moeilijke opvoedingssituaties. Het boek gaat over hulp aan meisjes die op de een of andere manier ten gevolge van hun gedrag zijn vastgelopen. Ter Horst is tegelijk een zeer theoretisch (Algemene orthopedagogiek, 1980) en een zeer concreet (Herstel van het gewone leven, 1977) denker. Orthopedagogie omschreef hij als 'de planwetenschap rond opvoedingsgebeuren dat zodanig leed met zich meebrengt dat de betrokkenen menen niet verder te kunnen' (1980, p. 100). Zijn pleidooi om als orthopedagoog zorgvuldig bij te houden van wat we beogen en hoe we dat proberen uit te voeren, heb ik in dit boek proberen te realiseren. Een theorie of een model is maar bruikbaar en vruchtbaar als ze opvoedings- of begeleidingsleed verzacht. 'Ontwarring en ordening van de draad' staat voor het ontwarren van de knoop bij vastgelopen situaties en het ordenen van ingangen die men kan onderscheiden om ondanks de knoop verder te kunnen.

Ter Horst gaf samen met J.F.W. Kok een nieuwe kijk op orthopedagogie. Waar men zich in de toen gangbare orthopedagogie veeleer richtte op het kind of de persoon met een beperking, gingen zij voluit voor de verbinding tussen cliënt en begeleider. Kok met zijn begrippen zoals kind- en opvoedersperspectief en opvoederspresentatie (1984). Ter Horst met het begrip 'de problematische opvoedingssituatie' (1980). Ter Horst stond

niet enkel stil bij factoren in het kind, maar ook in de omgeving en in de opvoeders en het samenspel tussen deze factoren. 'Verduisterd perspectief' is een publicatie van Ter Horst samen met zijn medewerkers met de POS als centraal thema. Het gaat om ouders en kinderen die soms geen perspectief meer zien in hun samenzijn en zich afvragen hoe het verder moet. Ook nu nog bestaat het risico dat men alleen stilstaat bij de cliënt en bij de fase waarin de cliënt zich zou bevinden, terwijl het gaat om de verbinding. In dit boek wordt de ordening gemaakt vanuit de cliënt, de situatie zoals ze georganiseerd wordt en de begeleider.

Kortom, een pleidooi om Ter Horst en Kok opnieuw ter hand te nemen en te beseffen dat ondanks de blitse en intens veranderende tijd een menselijke handelingswetenschap fundamenteel niet erg verandert.

Bronnen

Ik ben slechts een schakel in een lange keten. Elkeen bevindt zich geheel in een traditie. Maar omdat ieder individu anders is, betreed je zo nu en dan, onwillekeurig, een nieuw gebied. Achteloos als een kind. Binnen de traditie wil ik me vrij bewegen. Alles staat in het teken van degenen die voor mij hebben gestaan.
(Spinvis³)

Vanuit het besef dat we als orthopedagoog in een traditie zitten van wie voor ons hebben gestaan, ben ik schatplichtig aan de ontwikkelingspsychologische en -pedagogische basis van 'de draad'. In mijn opleiding ben ik Gaston Cluckers daar erg dankbaar voor. Hij leerde me Erik Eriksson (1971), John Bowlby (1969a, 1956b), Daniel Stern (1985), Margaret Mahler (1975), ... kennen en zette me aan om hun werk te lezen. Wat de vertaling naar cliënten met een verstandelijke beperking betreft, zijn het Anton Došen en bij uitbreiding de groep rond SEN-SEO die een belangrijke bron en toetssteen zijn. Wat de achtergrondvisie op vastgelopen situaties betreft, is Jacques Heijkoop mijn leermeester. De opleiding in de methode-Heijkoop gaf zonder twijfel de basis van mijn kijk op begeleidingssituaties.

Dank

Ik ben zeer vereerd dat collega's de draad mee oppakken. Uitgenodigd worden om vormingen te geven, het samen bespreken van cliënten, het les geven aan studenten en mijn werk in het MPC Terbank zijn essentieel om de inhoud vorm te kunnen geven. Een bijzondere dank aan de collega's van SEN-SEO die eenzelfde interesse delen en voor een rijke uitwisseling van ideeën zorgen.

Uitermate dankbaar ben ik dat er collega's zijn die de draad niet alleen oppakken maar ook mee vormgeven. Edda Janssens geeft aan de hand van de draad creatieve workshops en vorming. Ze heeft werkvormen met ouders zoals 'koffie met een verhaal' uitgewerkt. In bijlage 1 vind je de posters die ze gebruikt om met 'de draad' aan de slag te gaan. In het kader van (buitengewoon) onderwijs werken enkele collega's aan de vertaling

van de draad naar onderwijs. In het samenwerkingsverband van scholen Beveren dank ik Bart De Wilde en Tine Van Wezemaël voor het ontwikkelen van werkvormen en van schema's die bruikbaar zijn binnen onderwijs. De werkgroep SEO van het Katholiek buitengewoon onderwijs Oost-Vlaanderen, met als trekkers Severine Sevenoy en Lindsay Temmerman, vertaalt de draad in ontwikkelingsdoelen als basis om een handelingsplan te maken.

Ik dank Ad en Catja Van den Broek van Fortior om de vorming van de draad in Nederland mee te ondersteunen.

Een hartelijk dank aan mijn familie voor heel veel draadjes. In het kader van dit boek dank ik mijn vrouw Marleen voor het samen zoeken, nalezen en borduren. Onze dochter Janne die met de tekeningen beeldig de draad vorm geeft. Onze zonen Willem, voor de computertechnische oplossingen, en Wannes, voor het nauwgezet nalezen en verbeteren van de tekst.

Leeswijzer

Bij deze handleiding hoort een brochure met de verschillende onderdelen van de methode. De handleiding is een uitgebreide beschrijving van de stappen in de brochure. Het is de bedoeling dat de handleiding je door de brochure kan leiden. De brochure vind je bij het boek.

Men kan de brochure en de werkschema's downloaden op de website www.gerritvignero.be. Er komt een aparte brochure voor professionelen die werken met ouders, voor begeleiders en voor scholen. Er bestaan ook gedrukte versies. Deze zijn te verkrijgen via gerritvignero@gmail.com.

Ter wille van de leesbaarheid van het boek spreek ik meestal over de begeleider. Ik heb de meeste ervaring opgebouwd met begeleiders en in voorzieningen voor personen met een verstandelijke beperking. Men kan begeleider vervangen door ouder of leerkracht en de handleiding met hen gebruiken. De thema's zijn bovendien niet eigen aan cliënten met een verstandelijke beperking, maar geven eveneens handvatten bij andere doelgroepen.